Եվրոպայի Խորհուրդ

Խոշտանգումների և անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման եվրոպական կոմիտե (ԽԿԿ)

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

CPT/Inf(2002)15-part

ԽԿԿ չափանիշների հետ կապված զարգացումները ոստիկանությունում արգելանքի տակ պահելու հարցերի շուրջ

Քաղվածք 12-րդ Ընդհանուր զեկույցից,
Տպագրված 2002թ

33. Հասարակության բնականոն գործունեության համար կարևոր է, որպեսզի ոստիկանությունն ունենա քրեական հանցագործության մեջ կասկածվող և այլ կատեգորիայի անձանց բերման ենթարկելու, ժամանակավորապես ձերբակալելու և հարցաքննելու լիազորություններ: Սակայն, նման լիազորություններն իրենց հետ բերում են ահաբեկելուն և ֆիզիկական բռնության ռիսկեր: ԽԿԿ-ի աշխատանքի էությունը նման ռիսկերը բացարձակ նվազագույնի հասցնելուն ուղղված ուղիներ փնտրելն է՝ առանց անհարկի խոչընդոտելու ոստիկանության կողմից իր պարտականությունների պատշաճ կատարմանը: Մի շարք երկրներում նշվել են խրախուսող զարգացումներ ոստիկանությունում կալանքի տակ պահելու բնագավառում. այնուամենայնիվ, ԽԿԿ-ի ունեցած տվյալները շատ հաճախ ընդգծում են զգոնությունը պահպանելու անհրաժեշտությունը:

34. **Հանցագործության մեջ կասկածվողների հարցաքննությունը** մասնագիտական խնդիր է, ինչը հատուկ ուսուցում է պահանջում այն բավարար կերպով իրականացնելու համար: Նախևառաջ, անհրաժեշտ է կատարյալ հստակությամբ սահմանել *նման հարցաքննությունների նպատակը*. նպատակը պետք է լինի ճշգրիտ և վստահելի տեղեկություններ ձեռք բերելը՝ բացահայտելու համար քննվող գործով ճշմարտությունը, այլ ոչ խոստովանական ցուցմունքի ստացումն այն անձից, ում հարցաքննողն արդեն իսկ մեղավոր է համարում: Ի հավելումն համապատասխան ուսուցման, հանցագործության մեջ կասկածվող անձանց հարցաքննության վերաբերյալ վարքագծի կանոնների ընդունումը մեծապես կնպաստի իրավապահ մարմինների աշխատակիցների կողմից նշված նպատակի լիարժեք իրականացմանը:

35. Տարիների ընթացքում ԽԿԿ-ի պատվիրակությունները զրուցել են ազատությունից զրկված մեծ թվով անձանց հետ տարբեր երկրներում, ովքեր վստահություն ներշնչող պնդումներ են արել իրենց նկատմամբ կիրառված ֆիզիկական բռնության կամ ոստիկանների կողմից այլ ահաբեկումների կամ սպառնալիքների մասին՝ ստանալու համար խոստովանական ցուցմունքներ հարցաքննությունների ընթացքում: Ակնհայտ է, որ քրեական արդարադատության այնպիսի համակարգը, որը շեշտը դնում է *որպես ապացույց մեղքի խոստովանության* վրա, խթանում է քննությանը ներգրավված պաշտոնատար անձանց ներգրավումը հանցանքի մեջ և հաճախ արդյունքների հասնելու ճնշման ներքո՝ ֆիզիկական կամ հոգեբանական հարկադրանքի կիրառումը: Խոշտանգումների և այլ տեսակի բռնությունների կանխարգելման համատեքստում արտակարգ կարևոր է զարգացնել հանցագործությունների քննության այնպիսի մեթոդներ, որոնք ունակ են նվազեցնելու կախվածությունը խոստովանություններից և մեղադրանքն ապահովելու համար այլ հարցաքննությունների միջոցով ստացված ապացույցներից ու տեղեկություններից:

36. **Ոստիկանության կողմից կատարված հարցաքննությունների էլեկտրոնային (այսինքն՝ աուդիո և (կամ) վիդեո) ձայնագրությունները** ձերբակալված կամ կալանավորված անձանց նկատմամբ վատ վերաբերմունքի դեմ լրացուցիչ երաշխիք են: ԽԿԿ-ն գոհունակությամբ նշում է, որ ավելի շատ երկրներ են քննարկում նման համակարգերի ներդրման հնարավորությունը: Նման տեխնիկական միջոցները կարող են ապահովել հարցաքննության ընթացքի լիարժեք և արժանահավատ ձայնագրությունը՝ դրանով իսկ նշանակալիորեն հեշտացնելով դաժան վերաբերմունքի դեմ բողոքների քննությունը: Նման ձայնագրությունների առկայությունը բխում է ինչպես ոստիկանության կողմից վատ վերաբերմունքի արժանացած անձանց, այնպես էլ ոստիկանության աշխատակիցների շահերից, ում նկատմամբ անհիմն բողոքներ են ներկայացվում նրանց կողմից ֆիզիկական կամ հոգեբանական ճնշումներ գործադրելու վերաբերյալ: Ոստիկանական հարցաքննությունների էլեկտրոնային ձայնագրությունները նվազեցնում են նաև ամբաստանյալների կողմից հետագայում հնարավոր ստահոդ պնդումները, թե նախկինում իրենք որոշակի խոստովանություններ են կատարել:

37. ԽԿԿ-ն բազմաթիվ անգամներ և մեկից ավել երկրներում հայտնաբերել է **հարցաքննության** խիստ սարսափազդու **սենյակներ:** Օրինակ՝ ամբողջությամբ սև ներկված և միայն դեպի հարցաքննվողի դեմքը ուղղորդվող նեղ լույսի փնջով լուսավորող լուսարձակներով կահավորված սենյակներ: Նման տեսակի սարքավորումները տեղ չունեն ոստիկանությունում:

Բացի այն, որ հարցաքննության սենյակները պետք է լինեն բավարար չափով լուսավորված, ջեռուցված և օդափոխված, հարցաքննության բոլոր մասնակիցների համար պետք է նախատեսված լինեն միատեսակ և միևնույն հարմարավետության աթոռներ: Հարցաքննությունն իրականացնող պաշտոնատար անձը չպետք է գտնվի հարցաքննվողի նկատմամբ գերիշխող (ավելի բարձր) կամ հեռու դիրքում: Բացի այդ, գունային գամման պետք է չեզոք լինի:

38. Որոշ երկրներում ԽԿԿ-ն բախվել է ոստիկանությունում ձերբակալված անձանց **աչքերը կապելու պրակտիկայի** հետ, հատկապես՝ հարցաքննությունների ընթացքում: ԽԿԿ պատվիրակությունները ստացել են ոստիկանության աշխատակիցներից տարբեր և հաճախ հակասական բացատրություններ այն մասին, թե որն է այդպիսի պրակտիկայի նպատակը: Տարիների ընթացքում հավաքած տեղեկությունների արդյունքում ԽԿԿ-ին պարզ է դարձել, որ բազմաթիվ, եթե ոչ գրեթե բոլոր դեպքերում մարդկանց աչքերը կապում են, որպեսզի նրանք հնարավորություն չունենան ճանաչելու իրավապահ մարմինների՝ իրենց նկատմամբ վատ վերաբերմունք դրսևորող աշխատակիցներին: Անգամ այն դեպքերում, երբ ֆիզիկական բռնություն չի գործադրվել, ձերբակալվածի և մասնավորապես՝ հարցաքննվող անձի աչքերը կապելը, վատ վերաբերմունքի տեսակ է, որի թողած ազդեցությունը տվյալ անձի վրա հաճախ հավասարազոր է հոգեբանական դաժան ներգործության: ԽԿԿ-ն խորհուրդ է տալիս հստակորեն արգելել ոստիկանությունում գտնվող ձերբակալված անձանց աչքերը կապելը:

39. ԽԿԿ-ի համար սովորական է դարձել ոստիկանության շինություններում **կասկածելի առարկաներ** գտնելը, ինչպես օրինակ՝ փայտե ձողեր, ցախավելի բռնակներ, բեյսբոլի բիտաներ, մետաղական ձողեր, էլեկտրական մալուխի հաստ կտորներ, ոչ իրական հրազեն կամ դանակներ: Նման առարկաների առկայությունը մի շարք դեպքերում հաստատել է ԽԿԿ-ի պատվիրակությունների ստացած այն բողոքները, թե այդ հաստատություններում պահվող անձանց սպառնացել են և/կամ ծեծի ենթարկել նման առարկաների միջոցով:

Վերը թվարկած առարկաների առնչությամբ ոստիկանության աշխատակիցների բացատրությունը սովորաբար լինում է այն, թե իրենք դրանք առգրավել են կասկածյալներից և պետք է օգտագործեն որպես իրեղեն ապացույցներ: Այն փաստը, որ հիշատակված առարկաներն միշտ առանց պիտակների էին և հաճախ ցրված ողջ շինությունով մեկ (երբեմն տեղադրված վարագույրների կամ պահարանների հետևում), կարող են միայն թերահավատություն առաջացնել նման բացատրության հանդեպ: Որպեսզի փարատվեն ենթադրություններն այն մասին, թե ոստիկանության աշխատակիցների մի մասն անվայել վարք է դրսևորել և վերացնել աշխատակազմի և ձերբակալվածների նկատմամբ պոտենցիալ վտանգի աղբյուրները, առգրավված առարկաները, որպես ապացույցներ հետագայում օգտագործելու նպատակով, պետք է մշտապես ինչպես հարկն է պիտակավորվեն, արձանագրվեն և պահպանվեն հատուկ առանձնացված պահեստում: Մնացած բոլոր վերը հիշատակված առարկաները պետք է հեռացվեն ոստիկանական բոլոր բաժանմունքներից:

40. Իր գործունեության հենց սկզբից ԽԿԿ-ն պաշտպանել է ոստիկանության կողմից ձերբակալված անձանց երեք իրավունքները. **փաստաբանի և բժշկի մատչելիության իրավունքները և ձերբակալության մասին ազգականին կամ իր ընտրությամբ երրորդ անձին տեղեկացնելու իրավունքը:** Շատ երկրներում քայլեր են ձեռնարկվել այս իրավունքների սահմանման կամ ուժեղացման ուղղությամբ՝ ԽԿԿ-ի խորհուրդների լույսի ներքո: Ավելի կոնկրետ՝ ձերբակալության լինելու ընթացքում փաստաբանի մատչելիության իրավունքը ներկայում լայնորեն ընդունված է ԽԿԿ-ի կողմից այցելած երկրներում, իսկ այն փոքրաթիվ երկրներում, որտեղ այդ իրավունքն դեռ բացակայում է, արդեն ծրագրում են ներդնել այն:

41. Սակայն մի շարք երկրներում նկատվում է զգալի դժկամություն կատարելու ԽԿԿ-ի առաջարկությունները՝ կապված այն բանի հետ, որպեսզի **փաստաբանի մատչելիության** իրավունքը երաշխավորվի ձերբակալման առաջին պահից սկսած: Որոշ երկրներում ոստիկանության կողմից կալանքի տակ առնված անձինք կարող են օգտվել այդ իրավունքից միայն կալանքի տակ անցկացրած որոշակի ժամանակահատ հետո. այլ երկրներում այդ իրավունքն ուժի մեջ է մտնում այն պահից հետո, երբ ձերբակալվածը պաշտոնապես հայտարարվում է որպես «կասկածյալ»:

ԽԿԿ-ն բազմիցս նշել է, որ ազատությունից զրկմանն անմիջապես հաջորդող ժամանակատվածում սպառնալիքի և ֆիզիկական բռնության ենթարկվելու ռիսկն ամենամեծն է: Հետևաբար, ոստիկանության կողմից ձերբակալված անձանց համար փաստաբանի մատչելիության հնարավորությունը հենց այդ ժամանակահատվածում վատ վերաբերմունքի դեմ հիմնարար երաշխիք է: Նման հնարավորության առկայությունը զսպող ազդեցություն է թողնում այն ոստիկանների վրա, ովքեր հակված են բռնություն կիրառել ազատազրկված անձանց նկատմամբ. բացի դրանից, փաստաբանն ի վիճակի է ձեռնարկելու համապատասխան քայլեր, եթե բռնություն իրականում տեղի է ունենում: ԽԿԿ-ն ընդունում է, որ ոստիկանական քննության օրինական շահերը պաշտպանելու նպատակով բացառիկ դեպքերում անհրաժեշտ է լինում որոշակի ժամանակով հետաձգել ազատությունից զրկված անձի հանդիպումը նրա կողմից ընտրված փաստաբանի հետ: Սակայն, դա չպետք է հանգեցնի նրան, որ փաստաբանի մատչելիության իրավունքն ամբողջությամբ մերժվի հարցաքննությունների ընթացքում: Նման դեպքերում պետք է ապահովվի մեկ այլ անկախ փաստաբանի մատչելիությունը:

Փաստաբանի մատչելիության իրավունքը պետք է ներառի նրա հետ առանձին խոսելու իրավունքը: Տվյալ անձը, սկզբունքորեն, պետք է փաստաբանի իրավունք ունենա ոստիկանության կողմից իրականացվող ցանկացած հարցաքննութան ընթացքում: Բնականաբար, դա չի կարող ոստիկանությանը խանգարել հարցաքննել նրան անհետաձգելի հարցերի վերաբերյալ, անգամ փաստաբանի բացակայության դեպքում (ով կարող է և չկարողանա անմիջապես ներկայանալ) ոչ էլ բացառել այն փաստաբանի փոխարինումը, ով խոչընդոտում է հարցաքննության պատշաճ իրականացմանը:

ԽԿԿ-ն նաև ընդգծում է, որ փաստաբանի մատչելիության իրավունք պետք է տրամադրվի ոչ միայն հանցագործություն կատարելու մեջ կասկածվողներին, այլև ցանկացած անձի, ով ունի ոստիկանություն ներկայանալու և այնտեղ գտնվելու իրավական պարտականություն (օրինակ՝ <<վկաները>>):

Բացի դրանից, որպեսզի փաստաբանի մատչելիության իրավունքը լիարժեքորեն գործի պրակտիկայում, նման հնարավորություն պետք է տրամադրվի նաև այն անձանց, ովքեր ի վիճակի չեն վճարելու փաստաբանի ծառայությունների համար:

42. Ոստիկանությունում ձերբակալված անձինք պետք է ունենան **բժշկի մատչելիության**՝ ձևականորեն ճանաչված իրավունք: Այլ կերպ, պետք է անմիջապես բժիշկ կանչվի, եթե անձը բժշկական զննում է պահանջում. ոստիկանության աշխատակիցները չպետք է սողանցքներ փնտրեն մերժելու համար նման պահանջները: Բացի դրանից, բժշկի մատչելիության իրավունքը պետք է ներառի ազատազրկված անձին բժշկական քննության ենթարկելը, եթե տվյալ անձը նման ցանկություն արտահայտի, նրա կողմից ընտրված բժշկի մոտ (ի լրումն ցանկացած բժշկական քննության, որն իրականացրել է ոստիկանության կողմից կանչված բժիշկը):

Ոստիկանությունում կալանքի տակ գտնվող անձանց բոլոր բժշկական զննումները պետք է իրականցվեն իրավապահ մարմինների աշխատակիցների լսողությանը անհասանելի պայմաններում և տեսադաշտից դուրս, քանի դեռ զննող բժիշկն առանձին դեպքում այլ բան չի պահանջել:

Կարևոր է նաև, որպեսզի այն անձինք, ովքեր ազատ են արձակվել ոստիկանական ձերբակալումից առանց դատավորի մոտ բերվելու, իրավունք ունենան ուղղակիորեն պահանջելու բժշկական զննման տեղեկանք պաշտոնապես ճանաչված դատական բժշկից:

43. Ձերբակալված անձի **իրավունքը հայտնելու իր ձերբակալման մասին երրորդ կողմին** սկզբունքորեն պետք է երաշխավորված լինի ոստիկանական ձերբակալման ամենասկզբնական պահից: Իհարկե, ԽԿԿ-ն ընդունում է, որ այդ իրավունքի իրականացումը կարող է ենթակա լինել որոշակի բացառությունների՝ նպատակ ունենալով պաշտպանել ոստիկանական քննության իրավաչափ շահերը: Սակայն նման բացառությունները պետք է հստակ սահմանված լինեն և ունենան խիստ ժամանակային սահմանափակումներ, իսկ դրանց դիմելը պետք է ուղեկցվի համապատասխան երաշխիքներով (օրինակ՝ ձերբակալվելու մասին հայտնելու ցանկացած հետաձգում պետք է գրավոր արձանագրվի՝ նշելով դրա պատճառները և ստանա ոստիկանության՝ տվյալ գործի հետ առնչություն չունեցող ավագ պաշտոնատար անձի կամ դատախազի հավանությունը):

44. Ազատությունից զրկված անձանց իրավունքներն փոքրարժեք կլինեն, եթե տվյալ անձինք տեղեկություն չունենան դրանց մասին: Հետևաբար, հրամայական պահանջ է, որպեսզի ոստիկանական ձերբակալման ենթարկված անձինք առանց ձգձգումների **հստակ տեղեկացվեն իրենց իրավունքների մասին**՝ նրանց համար հասկանալի լեզվով: Դրա ապահովման համար ոստիկանության կողմից ձերբակալված անձանց պետք է ձերբակալման առաջին իսկ պահից պարբերաբար տրվեն հուշաթերթիկներ, որտեղ հստակ շարադրված են այդ իրավունքները: Բացի դրանից, այդ անձինք պետք է ստորագրեն այն հայտարարությունը, որը հաստատում է իրենց իրավունքների մասին տեղեկացված լինելը:

45. ԽԿԿ-ն մի քանի անգամ ընդգծել է ոստիկանական կողմից վատ վերաբերմունքի դեմ պայքարում **դատական իշխանությունների և դատախազության դերը**:

Օրինակ՝ ոստիկանության կողմից ձերբակալված բոլոր անձինք, ում մտադիր են նախնական կալանքի վերցնել, պետք է ֆիզիկապես ներկայացվեն դատավորին, ով պետք է որոշի այդ հարցը. ԽԿԿ-ի այցելած որոշ երկրներում դա դեռ տեղի չի ունենում: Հանցագործության մեջ կասկածվող անձին, ում նկատմամբ բռնություն է կիրառվել, դատավորին ներկայացնելը նրան բողոք ներկայացնելու հնարավորություն է տալիս: Բացի դրանից, անգամ արտահայտված բողոքի բացակայության դեպքում, դատավորը հնարավորություն կունենա ժամանակին ձեռնարկել անհրաժեշտ գործողություններ, եթե առկա են բռնության այլ նշաններ (օրինակ՝ տեսանելի վերքեր, ձերբակալվածի ընդհանուր տեսքը կամ վարքը):

Բնականաբար, դատավորը պետք է համապատասխան քայլեր ձեռնարկի, եթե առկա են ոստիկանության կողմից բռնության կիրառման նշաններ: Ամեն դեպքում, երբ հանցագործության մեջ կասկածվող անձինք դատավորի առջև հայտարարում են իրենց նկատմամբ կիրառված բռնության մասին, դատավորը պետք է գրավոր արձանագրի այդ բողոքները, կարգադրի անհապաղ նշանակել դատաբժշկական փորձաքննություն և անհրաժեշտ քայլեր ձեռնարկի, որպեսզի այդ բողոքները մանրակրկիտ քննության ենթարկվեն: Նման մոտեցում պետք է պահպանվի անկախ այն բանից, թե ունի արդյոք տվյալ անձը տեսանելի արտաքին վնասվածքներ: Բացի դրանից, անգամ բռնություն կիրառելու մասին արտահայտված բողոքի բացակայության դեպքում, դատավորը պետք է պահանջի դատաբժշկական քննության տեղեկանք ամեն անգամ, երբ գոյություն ունեն այլ հիմքեր ենթադրելու, որ իր առջև կանգնած անձը կարող էր դառնալ բռնության զոհ:

Դատական և այլ համապատասխան մարմինների կողմից իրավապահ մարմինների աշխատակիցների կիրառած բռնությունների մասին բոլոր բողոքների մանրակրկիտ քննությունը և, անհրաժեշտության դեպքում, համապատասխան պատժի կիրառումը ուժեղ կանխարգելիչ ազդեցություն կունենա: Եվ հակառակը՝ եթե համապատասխան մարմիններն արդյունավետ քայլեր չձեռնարկեն իրենց ուղղված բողոքներին ի պատասխան, ապա իրավապահ մարմինների այն աշխատակիցները, ովքեր հակված են ազատազրկված անձանց նկատմամբ բռնություններ կիրառելու, շատ արագ կգիտակցեն, որ կարող են անպատիժ կերպով անել դա:

46. **Ոստիկանության՝ բանտում կալանքի տակ գտնվող անձանց լրացուցիչ հարցաքննությունները** կարող են որոշակի դեպքերում անհրաժեշտ դառնալ: ԽԿԿ-ն այն կարծիքին է, որ վատ վերաբերմունքի կանխարգելման տեսակետից գերադասելի է նման հարցաքննություններն անցկացնել տվյալ բանտի շենքում, այլ ոչ թե ոստիկանությունում: Հետագա հարցաքննության նպատակով կալանավորված անձանց տեղափոխումը ոստիկանություն անհրաժեշտ է իրականացնել և թույլատրել միայն բացարձակ անխուսափելի դեպքերում: Ինքնին հասկանալի է, որ նման բացառիկ դեպքերում, երբ կալանքի տակ գտնվող անձը ետ է վերադարձվում ոստիկանություն, նա պետք է օգտվի այն երեք իրավունքներից, որոնք նշված են 40-ից 43-րդ կետերում:

47. Ոստիկանական ձերբակալումը գտնվելը տևում է (կամ՝ առնվազն, այդպես պետք է լինի) համեմատաբար կարճ ժամանակահատված: Այնուամենայնիվ, **ոստիկանության խցերում ձերբակալվածին պահելու պայմանները** պետք է համապատասխանեն որոշակի *հիմնական պահանջների*:

Ոստիկանության բոլոր խցերը պետք է լինեն մաքուր և բավականաչափ ընդարձակ[1] և ունենան բավարար լուսավորություն (այսինքն՝ բավարար լինի ընթերցանության համար, բացառությամբ քնելու ժամերը). նախընտրելի է, որպեսզի խցերը լուսավորված լինեն բնական լույսով: Բացի դրանից, խցերը պետք է համալրված լինեն հանգստի միջոցներով (օրինակ, հատակին ամրացված աթոռով կամ նստարանով), իսկ այն անձանց, ովքեր գիշերը պետք է կալանքի տակ մնան, հարկ է ապահովել մաքուր ներքնակներով և ծածկոցներով: Ոստիկանության կողմից կալանավորված անձինք պետք է օգտվեն պատշաճ զուգարաններից և հնարավորություն ունենան նորմալ լվացվելու: Նրանց պետք է մատչելի լինի խմելու ջուրը, իսկ սնունդը պետք է տրվի համապատասխան ժամին և ներառի ամբողջական կերակուր (այսինքն, սենդվիչներից ավելի էական ինչ-որ բան) ամեն օր: 24 ժամ կամ ավելի ոստիկանությունում պահվողներին պետք է հնարավորինս առաջարկվի ամենօրյա բացօթյա զբոսանք:

Ոստիկանության շատ տարածքներ, ուր այցելել են ԽԿԿ-ի պատվիրակությունները, չեն համապատասխանում այս նվազագույն պահանջներին: Դա հատկապես բացասական ազդեցություն է ունենում այն անձանց վրա, ովքեր հետագայում կանգնում են դատական իշխանությունների առջև. շատ հաճախ այդ անձինք դատավորին են ներկայանում մեկ կամ ավելի օր անցկացրած կեղտոտ և չսարքավորված խցերում՝ հնարավորություն չունենալով ինչպես հարկն է հանգստանալ, սնվել ու լվացվել:

48. Ձերբակալվածների մասին հոգ տանելու ոստիկանության պարտականությունների մեջ է մտնում երաշխավորել նրանց *անվտանգությունն ու ֆիզիկական անձեռնմխելիությունը*: Հետևաբար, ազատազրկված անձանց պահման պայմանների նկատմամբ համապատասխան հսկողությունը ոստիկանության ստանձնած պարտականությունների անբաժան մասն է: Համարժեք քայլեր պետք է ձեռնարկվեն ապահովելու համար, որպեսզի ոստիկանության կողմից ձերբակալված անձինք մշտական հնարավորություն ունենան առանց դժվարության շփվելու ձերբակալվածներին պահելու վայրի անձնակազմի հետ:

Մի շարք դեպքերում ԽԿԿ-ի պատվիրակությունները հայտնաբերել են, որ ոստիկանության խցերը զգալիորեն հեռու են գտնվում ոստիկանության աշխատակիցների գտնվելու սովորական վայրերից, ինչպես նաև զուրկ են անհրաժեշտ միջոցներից (օրինակ՝ զանգի համակարգից), ինչը ձերբակալվածներին հնարավորություն կտար գրավելու ոստիկանության աշխատակիցների ուշադրությունը: Նման պայմաններում զգալի է այն բանի ռիսկը, որ տարբեր միջադեպերի (բռնություն ձերբակալվածների միջև, ինքնասպանության փորձեր, հրդեհներ և այլն) դեպքում օգնությունը ժամանակին չի հասնի:

---

[1] Խցերի չափսերի վերաբերյալ տես նաև 2-րդ Ընդհանուր հաշվետվության *(CPT/Inf (92) 3)* 43-րդ կետը:

49. ԽԿԿ-ն նաև իր մտավախություն է արտահայտել այն պրակտիկայի վերաբերյալ, որը նկատելի է որոշ երկրներում, երբ յուրաքանչյուր մասնագիտացված բաժին (թմրամիջոցներ, կազմակերպված հանցավորություն, ահաբեկչության դեմ պայքար) ոստիկանության շենքում ունի ձերբակալվածներին պահելու համար նախատեսված սեփական տարածք, որը համալրված տվյալ բաժնի աշխատակիցներով: Կոմիտեն համարում է, որ հարկ է հրաժարվել նման մոտեցումից հօգուտ *ձերբակալվածներին պահելու կենտրոնացված վայրի*՝ համալրված աշխատակիցների որոշակի անձնակազմով, ովքեր հատուկ պատրաստություն են անցել ձերբակալված անձանց պահելու վայրում գործառույթներ իրականացնելու համար: Նման մոտեցումը գրեթե միանգամայն նպաստավոր կլինի վատ վերաբերմունքի կանխարգելման տեսանկունից: Այնուհետև, մասնագիտացված ստորաբաժանումները ձերբակալվածների վարքագծի նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու պարտականություններից ազատելը կարող է իր առավելություններն ունենալ կառավարման և նյութատեխնիկական ապահովման տեսանկյունից:

50. Վերջապես, **անկախ մարմնի կողմից ոստիկանության հաստատությունների ստուգումները** կարող են կարևոր նշանակություն ունենալ ոստիկանության կողմից պահվող անձանց նկատմամբ վատ վերաբերմունքի կանխարգելման գործում և, ավելի լայն առումով, օգնել ապահովելու ձերբակալման կրման բավարար պայմաններ: Առավել արդյունավետ լինելու համար նման մարմնի ներկայացուցիչների այցելությունները պետք է լինեն կանոնավոր և նախօրոք չհայտարարված, իսկ նշված մարմինները պետք է ունենան ձերբակալվածների հետ առանձին զրուցելու իրավունք: Բացի դրանից, նրանք պետք է ուսումնասիրեն բոլոր այն հարցերը, որոնք առնչվում են ազատությունից զրկված անձանց նկատմամբ դրսևորվող վերաբերմունքի հետ. ձերբակալման պահի գրանցումը, ձերբակալված անձանց իրենց իրավունքների մասին տեղեկացնելը և այդ իրավունքների իրական կենսագործումը (մասնավորապես՝ 40-43-րդ կետերում նշված երեք իրավունքները). հանցագործության մեջ կասկածվող անձանց հարցաքննությունը կարգավորող կանոնների պահպանումը. և կալանքի տակ պահելու նյութական պայմանները:

Նշված մարմնի եզրակացությունները պետք է ուղարկվեն ոչ միայն ոստիկանություն, այլ նաև ոստիկանությունից կախվածություն չունեցող այլ մարմիններ: